

DSpace da Universidade de Santiago de Compostela

<http://dspace.usc.es/>

Instituto da Lingua Galega

Irene Santos Raña (2015): “Orde dos clíticos pronominais en complexos verbais do galego: da variación ao cambio”. *Gallæcia – III Congreso Internacional de Linguística Histórica*. Universidade de Santiago de Compostela, 27-30 de xullo de 2015.



You are free to copy, distribute and transmit the work under the following conditions:

- **Attribution** — You must attribute the work in the manner specified by the author or licensor (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Non commercial** — You may not use this work for commercial purposes.

Orde dos clíticos pronominais en complexos verbais do galego: da variación ao cambio

Irene Santos Raña

Instituto da Lingua Galega

Universidade de Santiago de Compostela

A participación neste congreso foi financiada pola Secretaría Xeral de Universidades (Xunta de Galicia – Fondo Europeo de Desenvolvemento Rexional) ao grupo de investigación Filoloxía e Lingüística Galega (USC).



INSTITUTO DA LINGUA GALEGA



GALÆCIA III CILH

Guión

- **Xustificación**
- **Obxectivo e hipóteses**
- **O corpus e o subcorpus**
- **Os datos máis destacados**
- **Conclusións**

Obxectivo

Describir o patrón de colocación dos clíticos nalgúns complexos verbais do galego moderno atendendo a unha perspectiva diacrónica.

Hai variación?

Hai cambio?

Hipóteses

1. Esperábase encontrar indicios de cambio respecto do parámetro tempo ao comparar os datos de tres períodos distintos.
2. Esperábase que os distintos modos de relacionárense os complexos verbais cos clíticos apuntasen indicios de variación.

O corpus

<http://ilg.usc.es/TILG/>

USC Lema: ir | TILG - Tesouro | x

ilg.usc.es/TILG/?tipo_busca=lema&pescuda=ir&categoria=V&desde=1900&ate=1950&tipo_contexto=lema&pescuda2=*ar&posicion=1&categoria2=Todas#

USC UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA INSTITUTO DA LINGUA GALEGA TESOURO INFORMATIZADO DA LINGUA GALEGA

Inicio Presentación Corpus Equipo Axuda Contacto Galego | English

Palabra ou lema lema palabra ir

Categoría gramatical Verbo

Data: desde 1900 ata 1950

Palabra / lema á dereita lema palabra *ar posición 1

Categoría gramatical Todas

Buscar Limpar

Distribución temporal

Período	Resultados
1851-1900	2
1901-1950	4335

Absolute Ponderada

O subcorpus

	1875 - 1900	1900 - 1925	1975 - 2000
Ir + infinitivo	418	413	1867
Ter que + infinitivo	203	210	1454
Querer + infinitivo	313	353	1432

Os datos máis destacados

- Tempo e posición dos clíticos.
- Posición e número e persoa.
- Acusativos e dativos en función da posición.

Ir + infinitivo

- Tempo e posición dos clíticos

	1875 - 1900	1900 - 1925	1975 - 2000
Variante 1	246 - 58,85%	294 - 71,19%	1253 - 67,11%
Variante 2	172 - 41,15%	119 - 28,81%	614 - 32,89%

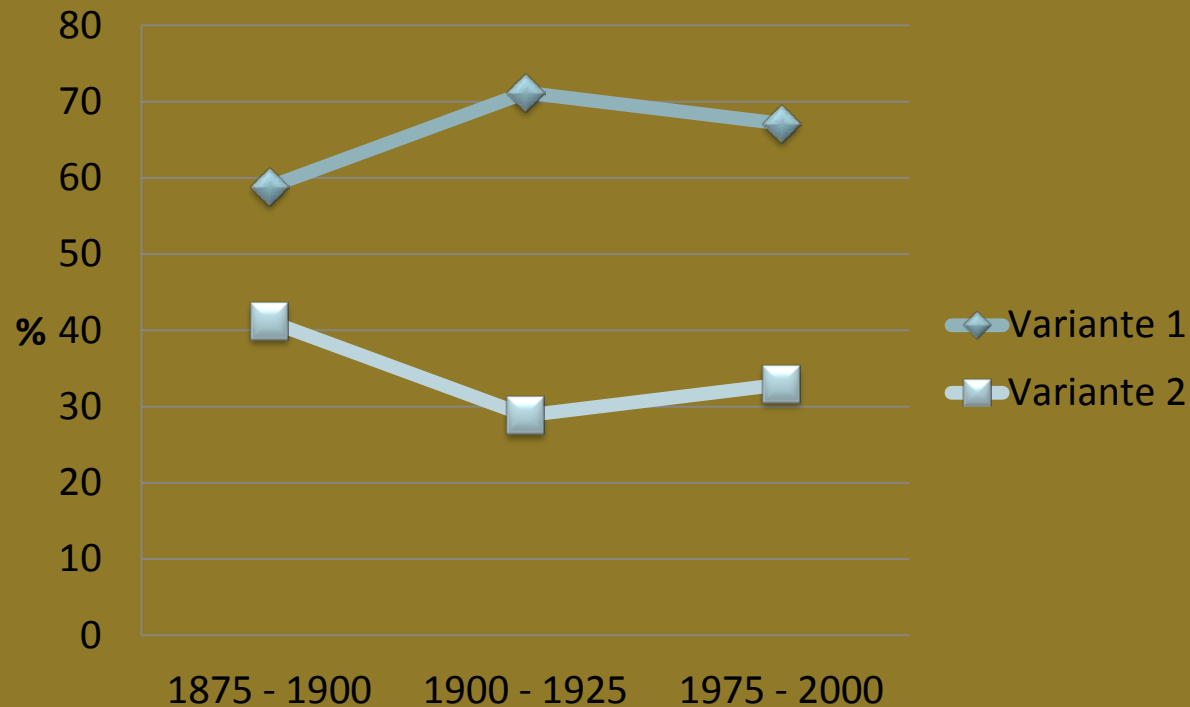
Variante 1: Verbo auxiliar-clítico + infinitivo

Vouvos contá- la historia: o que non queira ouvir tristuras, que peche o libro (Álvarez Novoa, F.: *Pé das Burgas*, 1986).

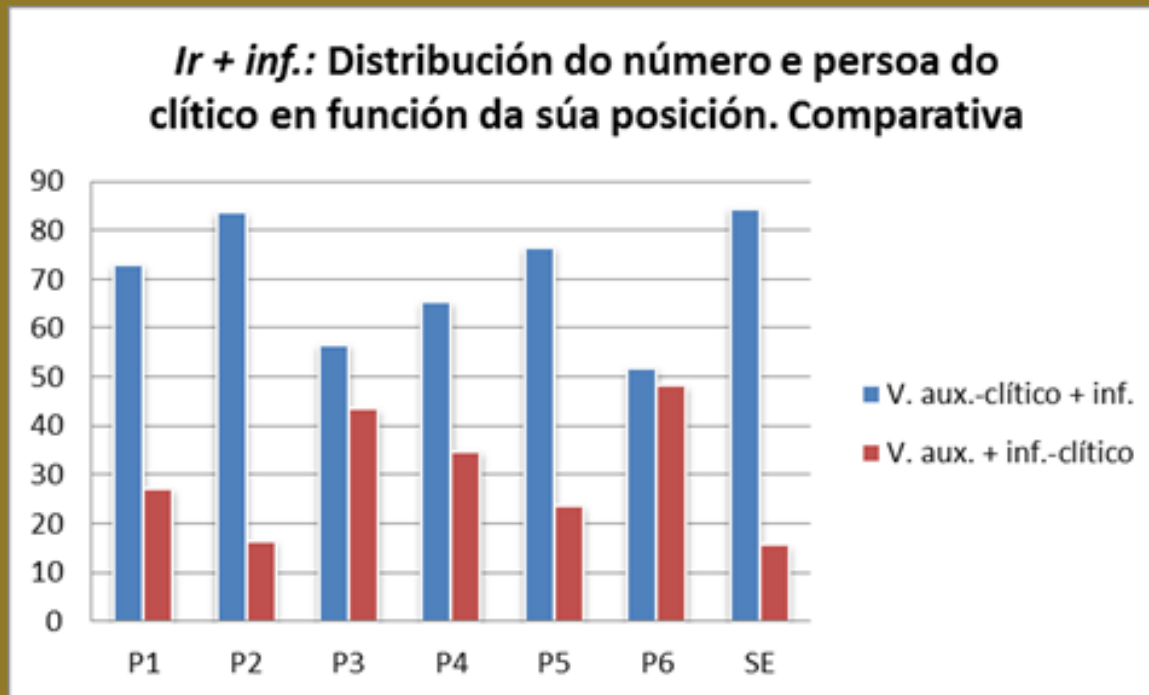
Variante 2: Verbo auxiliar + infinitivo-clítico

Por qué tiñas de contar nada se ninguén, agora menos , **ía cré- lo** (Ledo Andi3n, M: *Trasalba ou Violeta e o militar morto*, 1985).

Ir + inf.: Distribuci3n por variantes

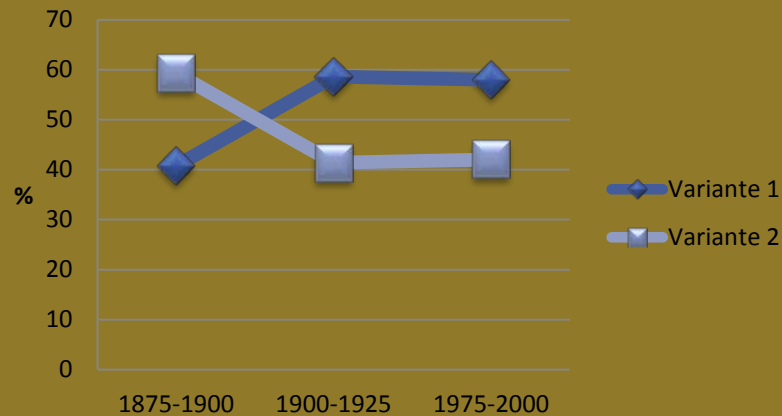


- Posición e número e persoa

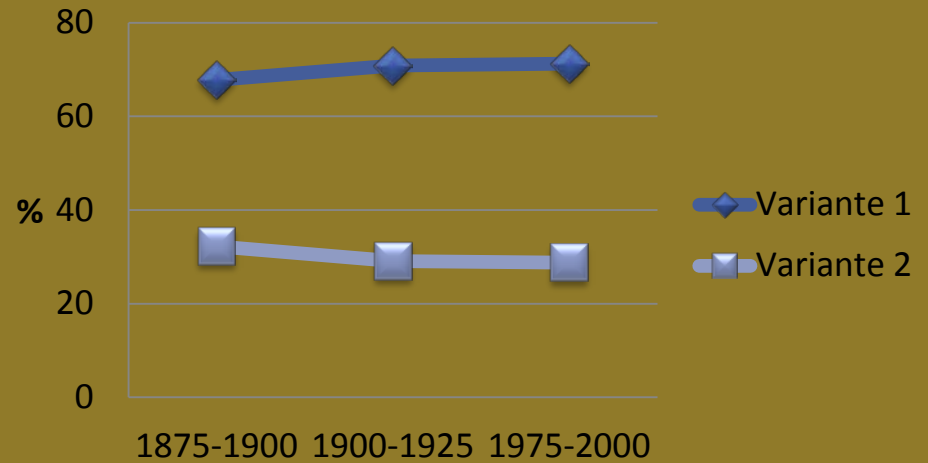


- Acusativos e dativos en función da posición

Ir + inf.: A posición do acusativo

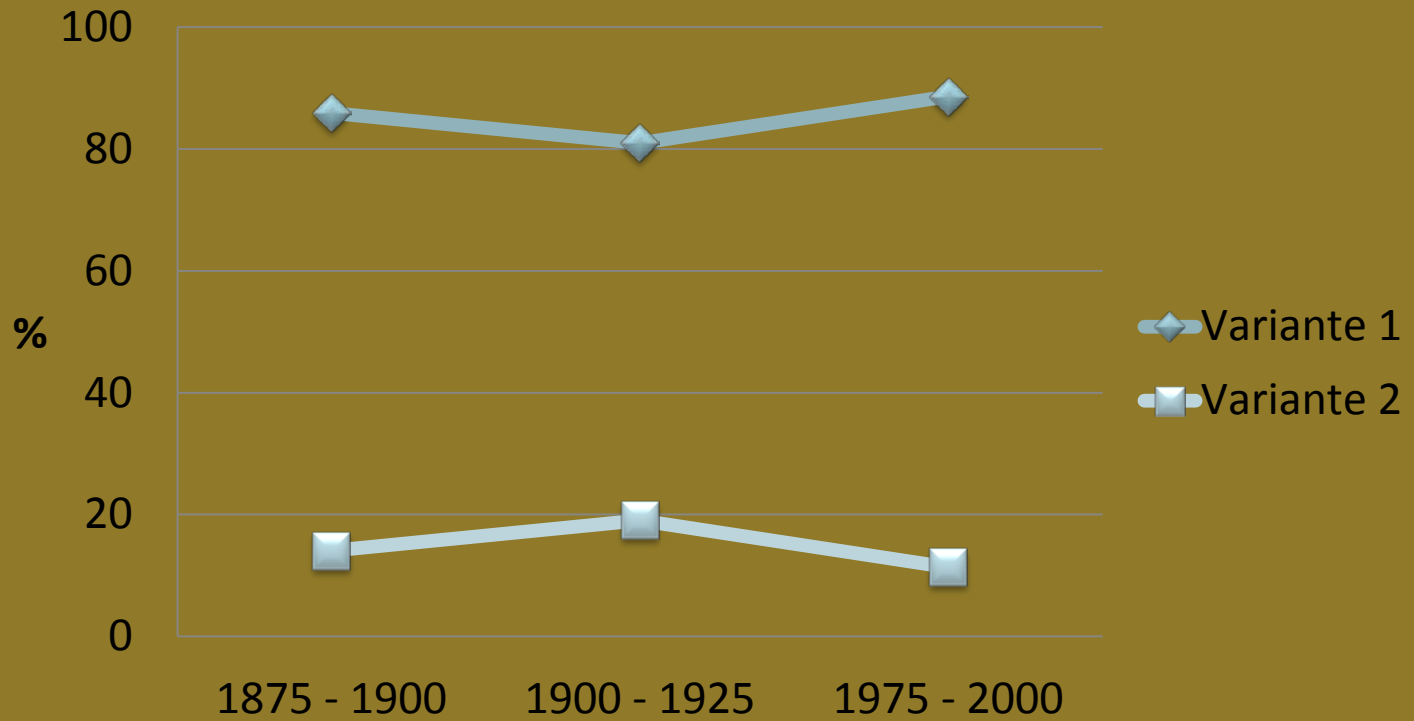


Ir + inf.: A posición do dativo



Ir + xerundio

Ir + xerundio: Distribución por variantes



Ter que + infinitivo

- Tempo e posición dos clíticos

	1875 - 1900	1900 - 1925	1975 - 2000
Variante 1	31 - 15,27%	42 - 20%%	246 - 16,92%
Variante 2	4 - 1,97%	17 - 8,1%	75 - 5,16%
Variante 3	168 - 82,76%	151 - 71,9%	1133 - 77,92%

Variante 1: Verbo auxiliar - clítico + que + verbo auxiliado

Pra comprender téñenme que decir cerdeira , maceira , pereira , etc (Nós. Boletín mensual da Cultura Galega, nº 18 (1 de xullo de 1923)).

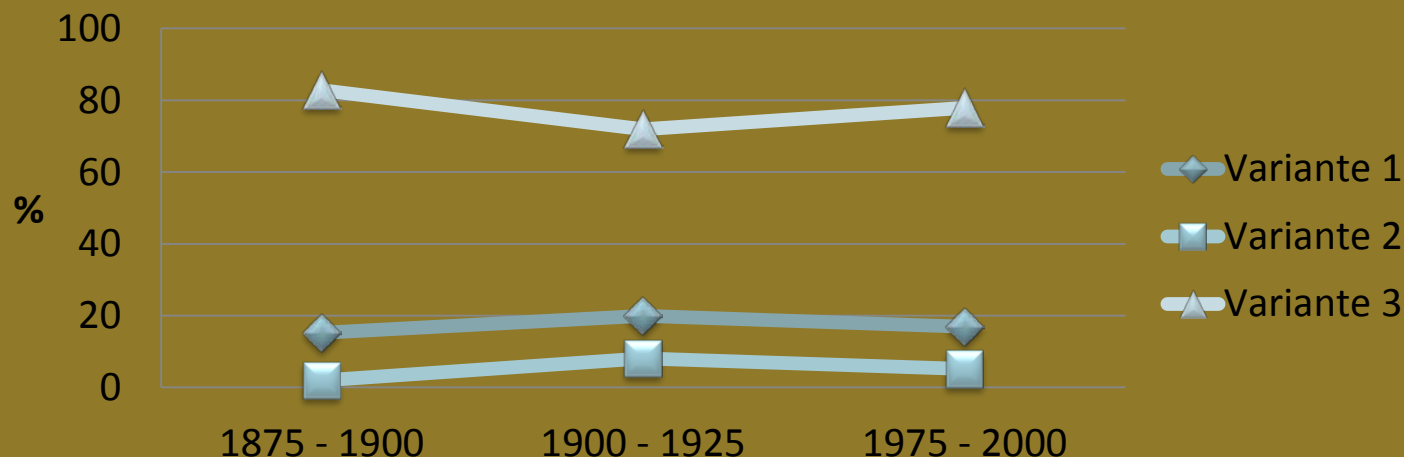
Variante 2: Verbo auxiliar + que + clítico + verbo auxiliado

Se quere triunfar, ten que lle dar un bico, sete ou nove, na boca (Cuba Rodríguez, X. R. et al.: *Diccionario dos seres míticos galegos*, 1999).

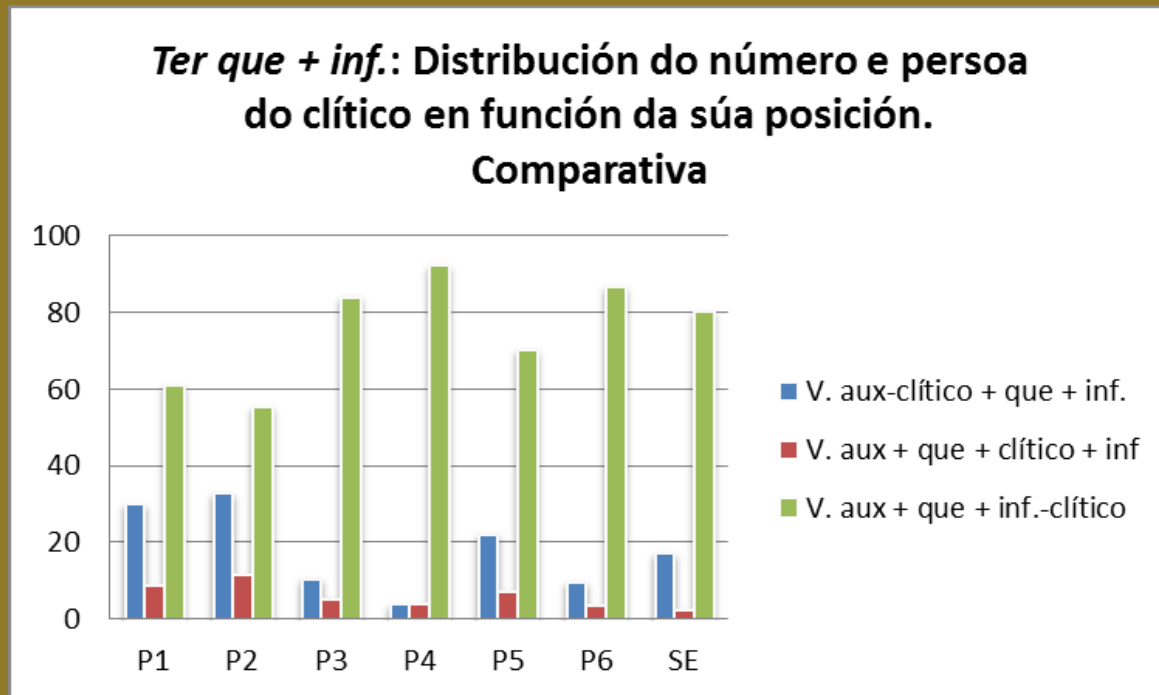
Variante 3: Verbo auxiliar + que + verbo auxiliado – clítico

Para calquera home, a linguaxe ten que darlle morada ó que non tiña abrigo (Castro, I.: *Alén da fenda. Por unha filosofía do absoluto sensible*, 1994)

Ter que + inf.: Distribución por variantes

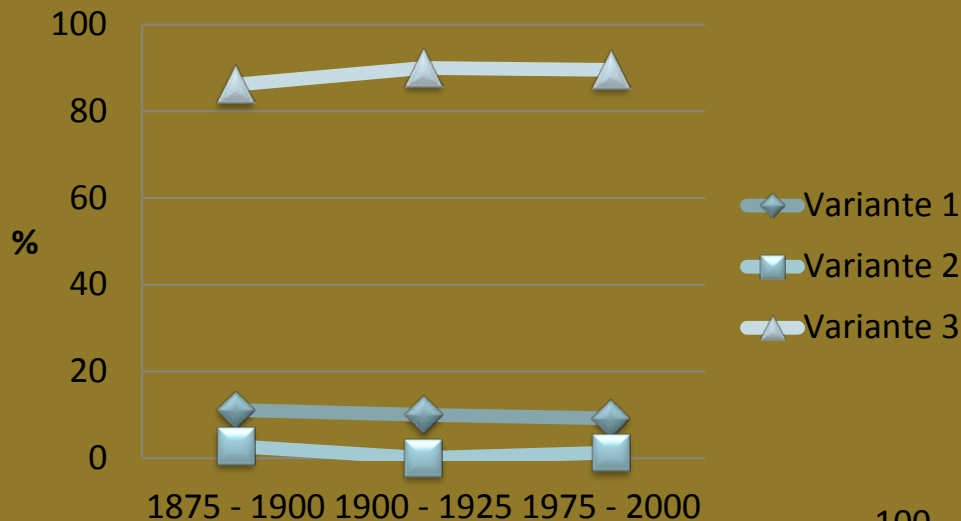


- Posición e número e persoa

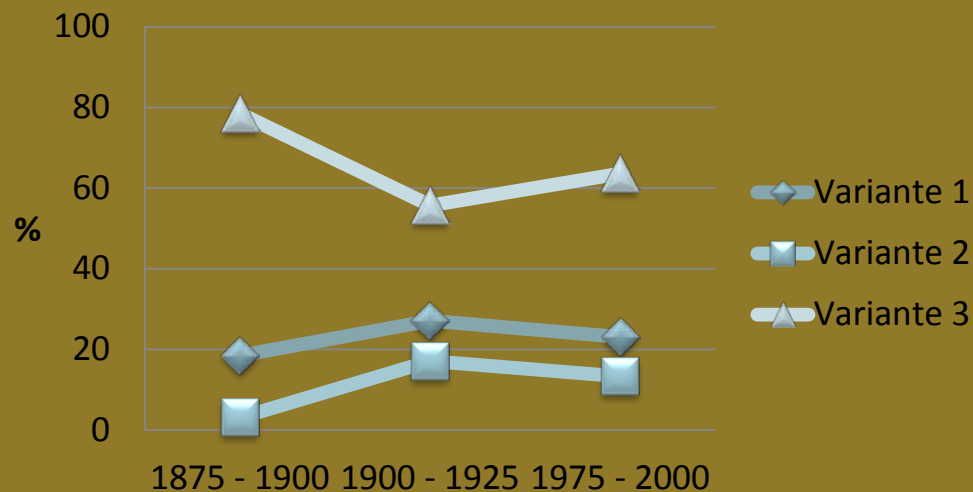


• Acusativos e dativos en función da posición

Ter que + inf.: A posición do acusativo



Ter que + inf.: A posición do dativo



Querer + infinitivo

- Tempo e posición dos clíticos

	1875 - 1900	1990 - 1925	1975 - 2000
Variante 1	71 - 22,68%	108 - 30,59%	368 - 25,7%
Variante 2	242 - 77,32%	245 - 69,41%	1064 - 74,3%

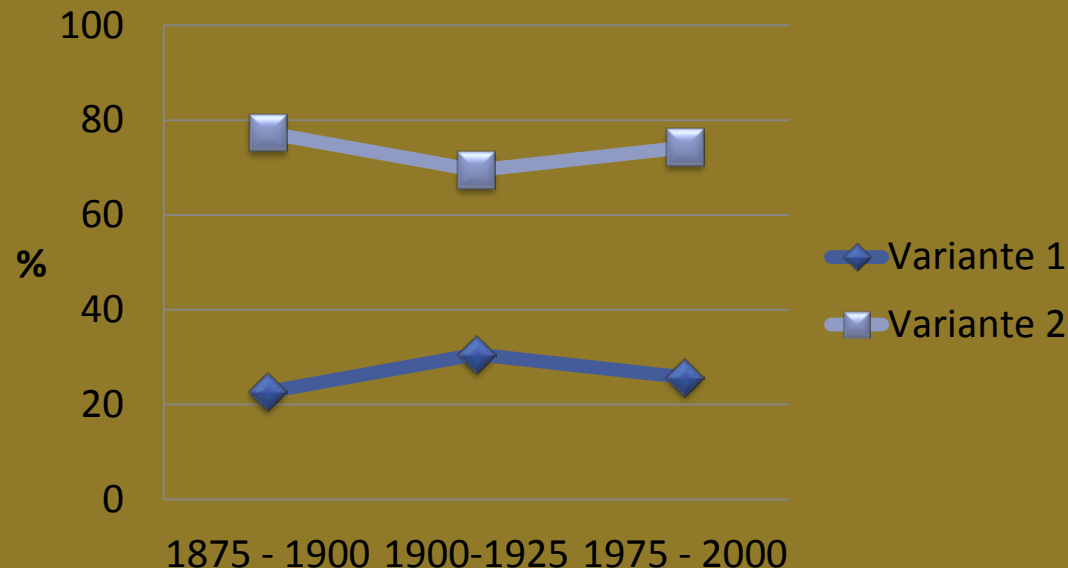
Variante 1: *Verbo auxiliar - clítico + verbo auxiliado*

parescía **queré-lo degorar** cos ollos (A Fuliada, nº 18 (31 de maio de 1888)).

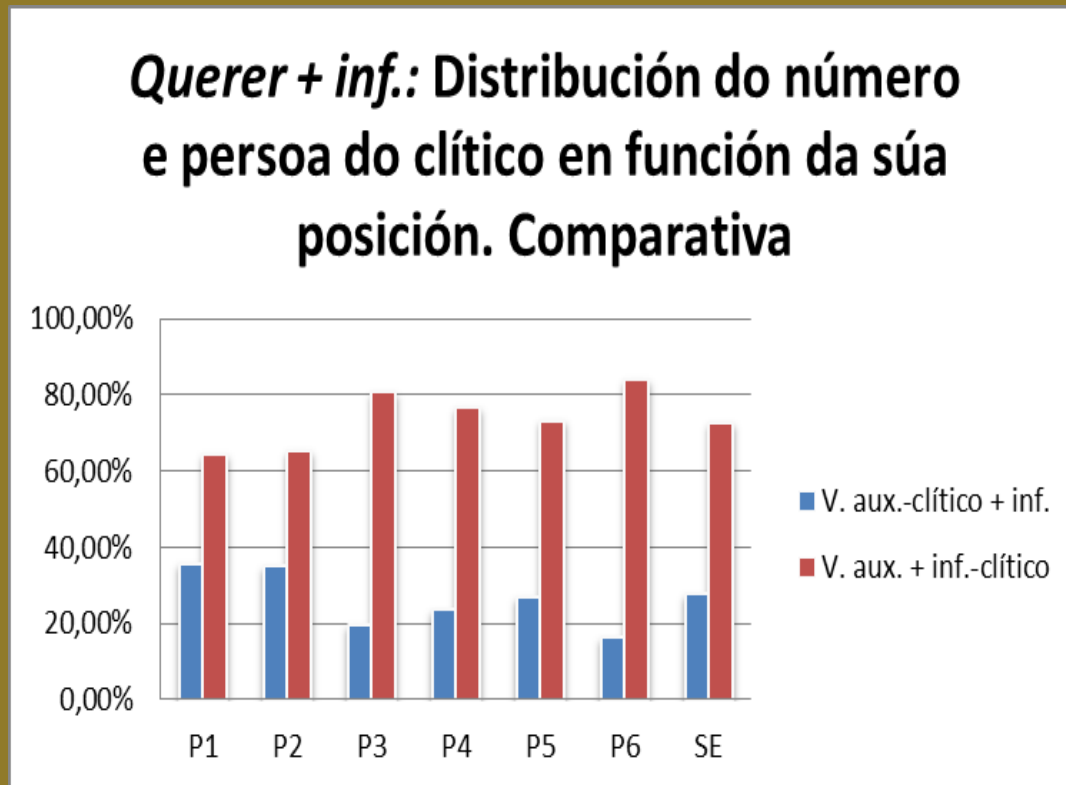
Variante 2: *Verbo auxiliar + verbo auxiliado – clítico*

Escusades molestarvos máis -enterrumpeu a esto Beringuela-
porque xa estou de volta de todo canto **queredes contarme** (López
Ferreiro, A.: *O Castelo de Pambre. Leenda do sigro XIV*, 2ª ed., 1895).

Querer + inf.: Distribución por variantes

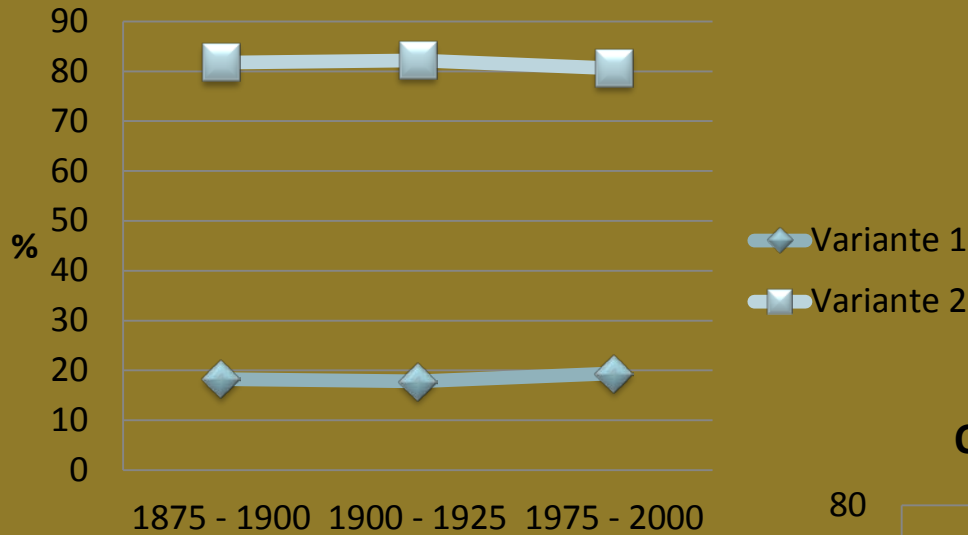


- Posición e número e persoa

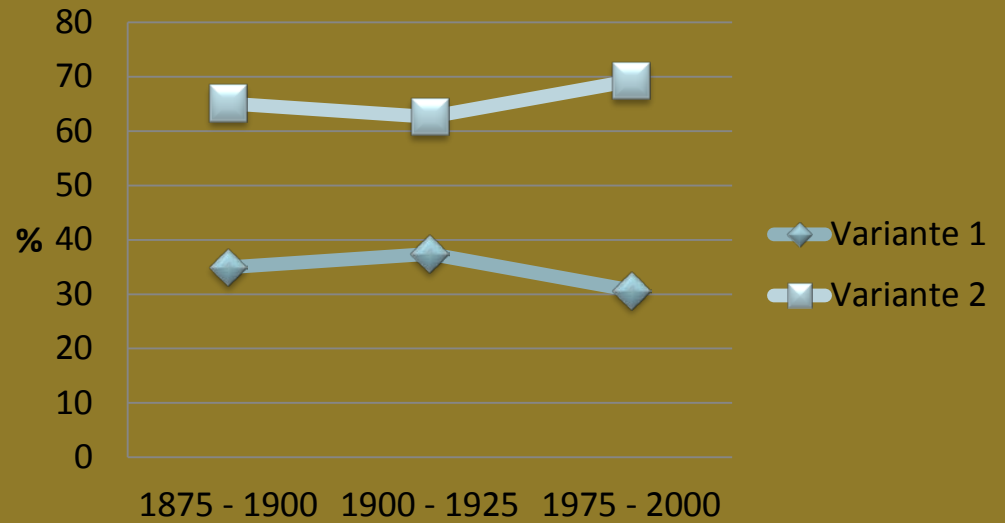


• Acusativos e dativos en función da posición

Querer + inf.: A posición do acusativo



Querer + inf.: A posición do dativo



Conclusiones

- Hai variación, mais non testemuñamos cambio nos datos revisados. Os patróns de colocación son:
 - En *ir + infinitivo* o esquema máis recorrente é a variante *ir-clítico + infinitivo*.
 - En *ter que + infinitivo* o esquema máis frecuente é *ter que + infinitivo-clítico*.
 - En *querer + infinitivo* a variante máis frecuente é *querer + inf.-clítico*.

Bibliografía

- Álvarez, R. (1980): *O pronome persoal galego*. 2 vols. Tese de doutoramento. Universidade de Santiago de Compostela.
- Álvarez, R. (1996): “Posicións do pronome átono en construcións de infinitivo e xerundio”, en *Verba*, 23, pp. 11-35. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela.
- Álvarez, R. / Xove, X. (2002): *Gramática da lingua galega*. Vigo: Galaxia.
- Berber Sardinha, T. (2004): *Lingüística de Corpus*. Barueri, SP: Manole.
- Freixeiro Mato, X. R. (2002): “Sobre as perífrases verbais en galego: (do século XIX á actualidade)”, en *Actas do Encontro comemorativo dos 25 anos do Centro de Linguística da Universidade do Porto*. Porto: Centro de Linguística da Universidade do Porto, pp. 269-286.
- Freixeiro Mato, X. R. (2006): *Gramática da lingua Galega, vol. II Morfosintaxe*. Vigo: Edicións A Nosa Terra.
- Hernández, E. / Martín Butragueño, P. (preprint): “Qué es la variación y por qué puede interesar su estudio desde distintas perspectivas”. Disponible en: http://www.academia.edu/4024366/Qu%C3%A9_es_la_variaci%C3%B3n_ling%C3%BC%C3%ADstica_y_por_qu%C3%A9_puede_interesar_su_estudio_desde_distintas_perspectivas_E_Hern%C3%A1ndez_and_P_Mart%C3%ADn_Butrague%C3%B1o_coords_and_R_Barriga_Villanueva_V_Demonte_P_Garc%C3%ADa_Mouton_R_Guti%C3%A9rrez_Bravo_E_Herrera_Zendejas_I_P%C3%A9rez_Jim%C3%A9nez_J_Pozas_Loyo_preprint [Última consulta: 12/07/2015].
- Martínez Gómez, E. (2004): “Las perífrasis verbales en español”, en *Revista Electrónica de Filología*, nº 7. Diponible en <https://www.um.es/tonosdigital/znum7/estudios/kdelasperifrasis.htm> [Última consulta: 11/07/2015]
- Nunes, C. S. / Viera, S. R. (2013): “A colocação pronominal em complexos verbais na escrita de jornais brasileiros e europeus nos séculos XIX e XX”, en *Working Papers em Linguística*, 13 (2). Florianópolis: Universidade Federal de Santa Catarina, pp. 85-99. Disponible en <https://periodicos.ufsc.br/index.php/workingpapers/article/viewFile/1984-8420.2013v14n2p85/26364> [Última consulta: 12/07/2015].
- Peterson, M. / Vieira, S. R. (2012): “A orden dos clíticos pronominais em complexos verbais: as normas de uso em cartas de leitor”, en *Fórum Lingüístico*, Florianópolis, v.9, pp. 57-67.
- Rojo, G. (1974): *Perífrases verbales en el gallego actual*, en *Verba. Anexo 2*. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela.
- Vieira, S. R. (2008): “O complexo comportamento da ordem dos clíticos em complexos verbais”, en *Anais do CELSUL 2008*. Disponible en: http://www.celsul.org.br/Encontros/08/complexo_comportamento_da_ordem.pdf [Última consulta: 12/07/2015].

Corpus

- Santamarina, A. (coord.): Tesouro informatizado da lingua galega. Santiago de Compostela: Instituto da Lingua Galega. <http://ilg.usc.es/TILG/>